

Heb het eens over geld, maar dan anders

EEN HANDREIKING VOOR BEGELEIDERS VAN MENSEN MET EEN LICHT VERSTANDELIJKE BEPERKING OM IN GESPREK TE GAAN OVER DE 'ANDERE WAARDE' VAN GELD

Geldzaken vragen niet alleen om goed beheer, dat wordt geregeld door financieel professionals, maar ook om goede begeleiding. Deze handreiking is bedoeld om begeleiders te ondersteunen in de begeleiding van cliënten rondom geldzaken.

1 Wat je moet weten?

- Geld speelt op bijna alle levensgebieden een rol. Wanneer er sprake is van een krap budget of schulden, worden cliënten in vrijwel alles wat zij doen of willen hiermee geconfronteerd.
- Geld is niet alleen een betaalmiddel het stáát ook ergens voor. Voor succes bijvoorbeeld of voor hoeveel we om iemand geven. En het is een middel om te laten zien wie we (willen) zijn. We noemen dit de symbolische of sociale waarde van geld, zie [bijlage](#). Dit verklaart waarom geld zo'n gevoelig onderwerp is voor veel mensen.
- Er zijn veel ongeschreven regels die bepalen waaráán je je geld uitgeeft en hoevéél geld je uitgeeft aan iets. Deze regels worden vaak gedeeld binnen een bepaalde groep, maar kunnen ook verschillen van persoon tot persoon. Denk bijvoorbeeld aan het uitgeven van geld aan kleding, gadgets of eten maar ook aan het geven of lenen van geld aan vrienden of familie.
- Geld uitgeven kan ook te maken hebben met een gevoel van eigenwaarde of om gezichtsverlies te voorkomen.

Als je je deze zaken realiseert, kun je veel 'onverstandige' keuzes in de omgang met geld beter begrijpen. Als je je hiervan bewust bent biedt dat aanknopingspunten om het gesprek aan te gaan.

2. Wat kun je doen?

Waarnemen wat van waarde is

Tijdens het begeleiden komen financiële zaken vrijwel altijd aan de orde. Als begeleider is het belangrijk om in gesprek te gaan over de sociale en symbolische kant van geld, over geld en gevoel. Ga eerst eens bij jezelf na hoe jij over de waarde van geld denkt.

Vragen die je jezelf vooraf kunt stellen

Om met de ander in gesprek te kunnen gaan over geld is het belangrijk dat je, je bewust bent van je eigen ideeën, waarden en (voor)oordelen over geld. Dit helpt om je in te leven en de bewustwording dat je vaak je eigen normen en waarden meeneemt in je interacties met anderen. Lees de [bijlage](#) en stel jezelf de volgende vragen:

- Heb jij wel eens spullen (kleren/ gadgets) gekocht om 'erbij' te horen?
- Welke financiële tekenen van liefde, trouw en loyaliteit zijn voor jou belangrijk? (denk aan cadeaus voor verjaardag, kerst, Sinterklaas, vader- en moederdag maar ook aan het financieel helpen van familie/ vrienden wanneer dat nodig is)
- Hoe krijg jij erkenning en waardering in je leven? Zijn er zaken specifiek verbonden aan geld, denk aan merkkleding, een mooie auto, design meubelen, gadgets, enz).
- Ben jij financieel helemaal autonoom? Heb je wel eens schulden gehad? En wanneer ben je financieel autonoom geworden, wat betekende dat voor jou? Denk je eens in dat jij iemand anders hebt die over jouw geld beslist...
- Hoeveel geld geef jij uit wanneer je met familie of vrienden afspreekt?
- Wat vind je zelf van sparen, schulden, lenen en uitlenen van geld?
- Wat zijn jouw toekomstdromen en hoeveel geld zou je nodig hebben om die te realiseren?

Waarnemen wat van waarde is voor de cliënt

De volgende stap is **waarnemen** wat voor de cliënt de waarde van geld is.

Geld wordt gezien als een privé onderwerp. Toch is het een belangrijk onderdeel van het dagelijks leven en dus ook van je begeleiding. Je kunt een steunende rol spelen door te erkennen dat het moeilijk is om met weinig geld rond te komen.

- Een goede werkrelatie is een voorwaarde. Zorg ervoor dat er geen anderen kunnen meeluisteren en dat jullie niet gestoord kunnen worden.
- Toon interesse en verplaats je in de cliënt: Hoe kijkt de cliënt naar geld? Hoe gaat hij/zij/die met geld om? Op welke manier is geld belangrijk voor deze persoon?
- Wees je bewust van je eigen normen maar houd deze buiten beeld. Het gaat erom dat degene die je voor je hebt zich gehoord en begrepen voelt.
- Vraag regelmatig hoe het gaat met de geldzaken. Daarmee laat je zien dat geld een onderwerp is waar binnen de begeleiding over gesproken kan worden.
- Een directe benadering kan te confronterend zijn en voelen als bemoeienis. Breng het onderwerp dan zijdelings ter sprake. Je kan bijvoorbeeld vragen naar hobby's en activiteiten van de cliënt en vragen waar diegene dat van betaalt.
- Praat niet alleen over geld als er problemen zijn of dreigen.
- Wees realistisch en eerlijk. Wanneer je ziet dat de cliënt keuzes maakt die zeer nadelig kunnen uitpakken, benoem dat dan en schets de eventuele consequenties. Maar zonder oordeel.
- Draag niet meteen oplossingen aan, maar ga samen op zoek naar alternatieven als de cliënt bv. anderen wil helpen maar daar de financiële middelen niet voor heeft.

Praten over geld

Wanneer je met de cliënt in gesprek gaat over geld, let dan op het volgende en gebruik een aantal van de voorbeeldvragen:

- Onderzoek waaraan, wanneer en in welke context de cliënt geld uitgeeft, bijvoorbeeld wanneer de cliënt op stap is met vrienden, opgetogen is over iets (voetbalclub heeft gewonnen bv.) of zich niet lekker voelt.
- Wees alert op emoties en spanningen rondom geld in concrete situaties. Neem goed waar wat er gebeurt, op welke momenten en welke emotie dat oproept bij je cliënt.
- Als begeleider kun je niet voor meer geld zorgen. Je kunt wel proberen 'de vraag achter de geldvraag' te ontdekken, bv. eigenwaarde of een goede vriend zijn. Je kunt dan samen met de cliënt zoeken naar andere manieren om de achterliggende vraag tegemoet te komen.

Voorbeeldvragen

- Zijn er mensen met wie je over je financiën praat? Met wie zou je het fijn vinden om daarover te praten?
- Geldzaken kunnen best ingewikkeld zijn, vind je het fijn als ik een keer meedenk/ meekijk?
- Heb je spaargeld? Ben je goed in sparen? Waar spaar je voor? Is er iets waarvoor je zou willen sparen?
- Heb je wel eens zorgen of stress over geld?
- Heb je schulden? Hoe is dat zo gekomen?
- Heb je een overzicht van je inkomsten en uitgaven? Heb je daar vragen over?
- Als je met vrienden bent, betaalt ieder dan voor zich of geven jullie rondjes? En trakteren jullie elkaar wel eens? Zo ja, betaalt iedereen hetzelfde?
- Hoe gaat dat in jouw familie, helpen jullie elkaar financieel? Wat vind jij daarvan?
- Wat voor dingen vind je leuk om te kopen? En waarom?
- Heb je wel eens gehad dat je meer geld uitgaf dan dat je wilde? Hoe kwam dat?
- Maakte geld je wel eens blij? Zo ja, wanneer, hoezo?
- Heb je wel eens ruzie over geld gehad? Zo ja, wanneer en waarom? Hoe heb je het opgelost?
- Ben je wel eens verdrietig over geld geweest? Bijvoorbeeld omdat je iets niet kon kopen of omdat je iets niet kon doen? Zo ja, wanneer, hoe is dat nu?)
- Ben je wel eens trots geweest vanwege geld? hoe zag dat eruit? Was dat omdat je geld had of omdat je iets moois had gekocht?
- Schaam je, je wel eens over geld bijvoorbeeld omdat je iets niet kunt kopen of betalen?

Bijlage: De Sociale en symbolische waarden van geld

Geld om iemand te zijn ererbij te horen

Geld en consumptie zijn vaak een manier voor mensen om te laten zien wie ze (willen) zijn en bij welke groep ze (willen) horen. Geld is op die manier verbonden aan **identiteitsvorming**. Voor mensen met een licht verstandelijke beperking is identiteitsvorming (jezelf zijn en ontdekken, je eigen mening vormen en geven) juist vaak lastig. Soms zijn bepaalde spullen het enige houvast voor een identiteit waar ze van dromen. Vaak proberen zij door dezelfde kleren of gadgets te kopen als hun leeftijdgenoten/vrienden om aansluiting te vinden bij een groep, en te laten zien dat ze niet minder zijn dan een ander.

Geld als teken van liefde, trouw en loyaliteit

Binnen **sociale relaties** werkt geld als een soort taal waarmee we uitdrukken hoeveel we om iemand geven en om te laten zien wat de ander aan ons heeft. Zo is geld een teken van liefde, trouw en loyaliteit. Binnen verschillende sociale relaties bestaan verwachtingen en normen over wat een goede manier is om met geld om te gaan. Het is voor de sociale positie van mensen binnen sociale netwerken, en voor een gevoel van eigenwaarde belangrijk om hieraan te kunnen voldoen.

Je kunt bijvoorbeeld denken aan:

- De verwachting binnen veel gezinnen met een migratieachtergrond is dat volwassen kinderen financieel bijdragen aan het gezin van herkomst.
- De verwachting binnen families die bekend zijn met armoede dat familieleden elkaar financieel helpen om acute financiële problemen (zoals uithuiszetting, afsluiting van gas, water, en licht) te voorkomen.
- Ouders kopen vaak veel cadeaus en kleren voor hun kinderen om zo te laten zien dat het hun kinderen aan niets ontbreekt en dat ze dus een goede moeder of vader zijn.
- Binnen vriendschappen is gelijkwaardigheid belangrijk. Wanneer jij minder geld te besteden hebt dan je vrienden kan dit lastig worden, bijvoorbeeld wanneer iedereen een rondje drinken haalt maar jij niet genoeg geld hebt om voor iedereen iets te betalen..

Ideeën over wat het inhoudt om een 'goede zoon', een 'goede moeder' of een 'goede vriend' te zijn schrijven dus ook een bepaalde omgang met geld voor. Geld is dus belangrijk om aan sociale normen en verwachtingen te voldoen

Geld als teken van erkenning en waardering

In onze maatschappij is geld een belangrijke vorm van erkenning en waardering. Een salaris is niet alleen een betaling voor het geleverde werk maar ook een vorm van erkenning en waardering voor dat werk. Voor veel mensen is een hoog salaris een teken van succes. Veel jonge mensen met een licht verstandelijke beperking willen daarom graag hun eigen geld verdienen. Wanneer zij naar dagbesteding gaan of werken met behoud van uitkering hebben zij financieel ongeveer hetzelfde te besteden, maar missen zij de erkenning en waardering die met een salaris komt. Andere vormen van erkenning en waardering worden dan extra belangrijk.

Geld als teken van volwassenheid en autonomie

Als je 18 jaar wordt krijg je nieuwe rechten en verantwoordelijkheden. Ook op financieel gebied. **Je eigen geld verdienen en er zelf over beschikken is een belangrijk onderdeel van het volwassen leven.** Het is daarmee een teken dat je zelf de regie hebt en zelfstandig en bent. Voor veel jonge mensen met een licht verstandelijke beperking ligt dat gevoelig. Vaak beschikken zij niet zelf over hun geld maar zijn hun financiën ondergebracht bij een familielid of financieel professional. Voor iedereen is het lastig om de regie op het gebied van financiën uit handen te geven. Voor mensen met een licht verstandelijke beperking ligt dat nog extra gevoelig omdat zij vaak al de ervaring hebben niet als volwaardige autonome en zelfstandige volwassenen gezien te worden.

Geld zingeving en toekomstperspectief

Geld is ook verbonden aan zingeving. Je hebt niet alleen geld nodig voor veel zaken die als waardevol beschouwd worden (denk bijvoorbeeld aan het stichten van een gezin, een eigen woning, het aangaan en onderhouden van sociale contacten, maar ook de ontwikkeling van talenten). Daar komt nog bij dat geld **een gevoel van financiële zekerheid belangrijk is om controle te voelen over de toekomst.** Met andere woorden, wanneer je weinig geld hebt is het moeilijker om een positieve toekomst voor te stellen en er plannen voor te maken. Tegelijkertijd gebruiken veel jongvolwassenen met een licht verstandelijke beperking geld of het kopen van bepaalde goederen om op korte termijn iets van een gedroomde toekomst voelbaar te maken.

Terug naar de [handreiking](#)